

უპველესი ნასახლარის რეკონსტრუქციისათვის

(საკითხის დასმის წესით)

კავთისხევის მრავალფენიანი არქეოლოგიური ძეგლის ციხია გორას სულ ქვედა ფენაში გათხრილია ექვსი მრგვალი მოხაზულობის (d—1,5—1,8 მ) ორმო (H—0,5-9,7 მ), რომლებიც ერთმანეთისაგან 2-3 მეტრით არიან დაცილებული.

ამ ძეგლზე და საერთოდ აღრებრინჯაოს ხანის სინქრონულ ნამოსახლარებზე, არცთუ იშვიათად ჩნდება მსგავსი მოხაზულობის ორმოები. არქეოლოგთა ნაწილი მათ სამეურნეო, სარიტუალო, სანაგვე და სხვა დანიშნულებას მიაკუთვნებს.

ციხია გორაზე გამოვლენილ ორმოებს განმარხებული ჰუმუსი აქვთ ჩაქრილი და ძირით კონგლომერატს ეხებიან. ჭრილში ნახევარკონუსური მოხაზულობა აქვთ (სურ. 2) ორმოს გარშემო, მიწაში ჩანს სარის ფოსოები, რომლებიც სიმეტრიულადაა განლაგებული (4-6 ფოსო). ორმოს ძირი მოგებულა საგანგებოდ შერჩეული ბრტყელი ქვებით. (რიყის, ქვიშაქვა, ხელსაფქვეის გატეხილი ქვედა ქვა).

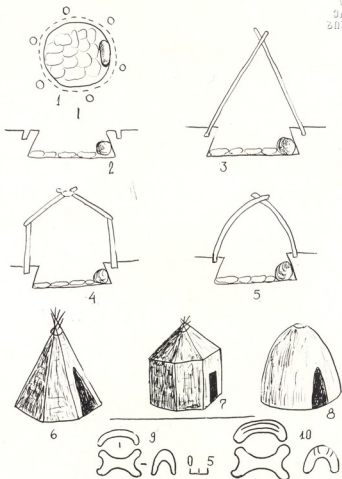
№ 5 ორმოს სამხრეთ კედელთან მიდებულა მოგრძო, მრგვალგანიკვეთიანი რიყის ქვა (ციბე — ზღურბლი). ქვებზე მრავლადაა დანაცრებული რბილი საფარი. როგორც ჩანს მათზე თივისმაგვარი მასა ყოფილა დაფენილი.

ორმოებში გამოვლინდა კაყისა და ოფსიდისის ანატეც-ანამტერევები, კაყის ნუკლეუსის ნატეხი, ხელით ნაძერწი, მოშაო-ჩალისფერი უხემკეციანი თიხის ჭურჭლის ფრაგმენტები. ყველა ორმოში გამოვლინდა მსხვილფეხა და წვრილფეხა ცხოველთა ძვლები. № 4 ორმოში, აღმოსავლეთ კედელთან დაფიქსირდა თიხისაგან უხეშად გამოძერწილი კეციისებური ნივთი (ყრა), რომელიც ნახშირითა და ნაცრით იყო საესე, მასში და მის გარშემო ცხოველთა დამწვარი ძვლები ეყარა.

ექვს გარეშეა, რომ ციხია გორაზე გამოვლენილი ორმოები სადგომ-საცხოვრისის წარმოადგენენ. გვეგმაში აქვთ მრგვალი და განიკვეთში ნახევარადკონუსის მოხაზულობა (ასეთი გვეგმარება ტიპიურია აღრებრინჯაოს ხანის ნასახლარისათვის). ქონდათ სარის კონსტრუქციული კედლები და გადახურვა, რომელიც შეფუთული უნდა ყოფილიყო ლელით. (ციხია გორას ჩაუდის შავწყალა, რომლის მარჯვენა სანაპირო ტენიან-ჭაობიანია და ლელიანის გაუვალი ტევრითაა შემოსილი).

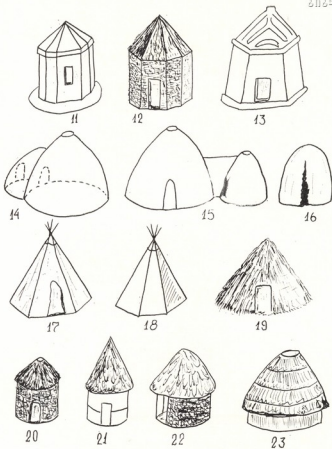
ნასახლარებს შესავლელი ქონიათ სამხრეთით-მზისკენ. (ციბე ზღურბლი). იატაკი მოგებულა საგანგებოდ შერჩეული ბრტყელი ქვებით, რომლებიც იზოლატორის წარმოადგენდნენ ტენიან მიწასა და საწოლ თივისებურ მასას შორის.

სადგომებში საცეცხლე ორმოები ან კერიები არ დასტურდება. ცხადია საცხოვრისის მცირე მოცულობა (2-3 კვ. მ.) ამის საშუალებას არ იძლეოდა. რაც შეეხება № 4 ორმოში გამოვლენილ კეციისმაგვარ ნივთს, რომელიც ნაც-

რითა და ნახშირით იყო სავსე. გარედან, — საერთო ცეცხლიდან (კოცონი), ავადმყოფისა თუ მცირეწლოვანისათვის, ღადარის შემოსატანი უნდა ყოფილიყო. მის გარშემო გამოვლენილი ცხოველთა დამწვარი ძვლები, უფრო ანტიანთიპარით უნდა აიხსნას, ვიდრე რელიგიური წეს-ჩვეულებით.

სადაოა თუ როგორი მოხაზულობა ჰქონდა ზის კონსტრუქციულ გადახურვას; კონუსური (სურ. 3,6) სწორკვერდა კონუსური (სურ. 4,7), თუ მომრგვალებული (სურ. 5,8). მათი შესატყვისი საცხოვრისები დასტურდება კავ-

კასიისა და ძველი მსოფლიოს არქეოლოგიურ თუ ეთნოგრაფიულ ყოფაში (სურ. 11-23). საცხოვრებელს, თიხის ჭურჭელსა თუ სხვა არქეოლოგიურ ნივთთან შედარებით, ფუნქციონირების ხანგრძლივი ტრადიციები ვაჩინია და ამდენად სივრცეში გადასანაცვლებლად მას დიდი დროც ჰქონდა.

აქვე დავძენთ, რომ ტაბულეზე მოტანილი პარალელების ნაწილი შემთხვევითია. ნიშანდობლივია ის, რომ ადამიანი მიწათმოქმედების საწყის ეტაპზე სავარგულების სიახლოვეს პრიმიტიულ სადგომებს აგებდა მისთვის ხელმისაწვდომი საამშენებლო მასალების გამოყენებით (ამ შემთხვევაში

სარი, ლელი), ასევე სადგომის გეგმარებაც არ უნდა ყოფილიყო მრგვალი გეგმარების სადგომი კი როგორც ცნობილია უძველესი შემორჩა (იხ. სურ.).

ციხია გორაზე გამოვლენილი, ზემოთ განხილული მრგვალი მოხაზულობის, კონუსურგანივკეთიანი საცხოვრისები ნაწილობრივ განფენილი იყო ადრებრინჯაოს ხანის კულტურული ფენის ქვეშ, რომელშიც გამოვლინდა თიხისაგან გამოქროწილი და ჩალისფრად გამომწვარი, ოთხფეხა ცხოველის ძალზე სტილიზებული რამოდენიმე ქანდაკება. ერთ მათგანს ზურგის მთელ სიგრძეზე. ორსავე მხარეს წყვილი — გრძივი ზოლი გასდევს (მაჩვი, ტახი?) სურ. 10. ანალოგიური ნივთი აღმოჩენილია მრავალფენიანი ნამოსახლარის ქვაცხელების მხოლოდ სულ ქვედა C₁ ფენაში (7 ეგზემპლარი), რომელიც მტკვარ-არაქსის ე. წ. ენეოლითური კულტურის წრეს მიეკუთვნება და ძვ. წ. III ათასწლეულის I ნახევრით თარიღდება (ეს ნივთები იქ სადგრებად არის მიჩნეული (სურ. 9).

ამრიგად, ზემოთ განხილული სადგომები რამდენადმე ადრეულია, ხოლო მშენებლობის ტექნიკის პრიმიტიულობით შესაძლოა წინ უსწრებდეს იმირის გორას და მისი სინქრონული არქეოლოგიური ძეგლების ნამოსახლარებს, რომლებიც ძვ. წ. V-IV ათასწლეულით თარიღდება (სურ. 14).

დასასრულ ციხია გორაზე გამოვლენილი საცხოვრისები ქობ-მიწურის ტიპის საწოლს წარმოადგენდა. (სურ. 3. 6). განეკუთვნებოდა 2-3 ადამიანის თავშესაფარს, პრიმიტიული საზოგადოების ძირითადი საოჯახო თუ სამეურნეო საქმიანობა კი ღია ცის ქვეშ, საერთო კოცონთან მიმდინარებოდა.

სურათების აღწერილობა

1. ციხია—გორას ძირა ფენის ნამოსახლარის გეგმა.
2. ნამოსახლარის კრილი.
3. 4, 5, 6, 7, 8 ნახახლარის რეკონსტრუქციის ვარიანტები.
9. ქვაცხელები. ცხოველის იმიტირებული ქანდაკება C₁ ფენა.
10. ციხია—გორა. ცხოველის იმიტირებული გამოსახულება, ძირა ფენა.
11. ქვის სამარხი, ნოვისვიზობდნაიას უორდანი. ძვ. წ. III ათასწლეულის დასასრული.
12. წახნაგებიანი ფაცხა, სამეგრელო, არქანჯელო ლამბერტის მიხედვით.
13. საბლის მოდელი (ურნა), იტალია ძვ. წ. I ათასწლეულის შუა ხანები.
14. იმირის გორა, ნამოსახლარი (რეკონსტრუქცია) ძვ. წ. V-IV ათასწლეული.
15. საცხოვრებელი სახლი, აფრიკა.
16. ალაჩოვი. თუშეთი.
17. წენების საცხოვრებელი — ჩუმი. ციშბირი.
18. ინდიელების საცხოვრისი.
19. საცხოვრებლის რეკონსტრუქცია. ინგლისი, ადრეკინის ხანა.
20. ფაცხა, დასავლეთ საქართველო.
21. სადგომი, მექსიკა.
22. საცხოვრისი, აფრიკა.
23. ნამოსახლარის რეკონსტრუქცია, ტაჩიკეთი. IV-III ათასწლეული.